

11. **Tihomirov Yu. A.** *Mehanizm upravleniya v razvitom sotsialisticheskom obschestve* / Yu. A. Tihomirov. – М. : Nauka, 1978. – 236 s.

12. **Homra A. U.** *Migratsiya naseleniya: voprosy teorii, metodiki issledovaniya* / A. U. Homra. – К. : Nauk. dumka, 1979. – 146 s.

13. **Hropanyuk V. N.** *Teoriya gosudarstva i prava : ucheb. pos. dlya vyssh. ucheb. zavedeniy* / V. N. Hropanyuk ; pod red. V. G. Strekozova. – М. : Dabahov, Tkachev, Dimov, 1995. – 384 s.

14. **Yuzkov L.** *Gosudarstvennoe upravlenie v politicheskoy sisteme razvitogo sotsializma* / L. Yuzkov. – К. : Vischa shk., 1983. – 57 s.

15. **Communication** from the Commission to the Council and the European Parliament on a Common Policy on Illegal Immigration. COM (2001) Brussels, 2001. – Access mode : eurlex.europa.eu.

16. **International Migration Law** : glossary on Migration / International Organization for Migration, 2004. – 78 p. – Access mode : www.demoscope.ru/weekly/2004/0183/biblio06.php.

Надійшла до редколегії 17.10.13

УДК 502.35

Аліна ЯКИМЧУК

*Національний університет водного господарства
та природокористування*

ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ В УКРАЇНІ

Розглядаються основні інструменти державного регулювання, організаційна структура державного управління збереженням біорізноманіття України. Аналізується ефективність державного управління збереженням біорізноманіття в Україні.

Ключові слова: державне управління, біорізноманіття, держава, система.

Алина Якимчук. Инструменты государственного регулирования сохранения биоразнообразия в Украине

Рассматриваются основные инструменты государственного регулирования, организационная структура государственного управления сохранением биоразнообразия в Украине. Анализируется эффективность государственного управления сохранением биоразнообразия.

Ключевые слова: государственное управление, биоразнообразия, государство, система.

Alina Yakymchuk. Instruments of state regulation of biodiversity conservation in Ukraine

The main instruments of state regulation, organizational structure of public

© Якимчук А. Ю., 2014

administration of biodiversity conservation of Ukraine have been investigated. The government biodiversity conservation effectiveness has been analyzed. The best practices of public administration and recommendations for its implementation in Ukraine have been learned.

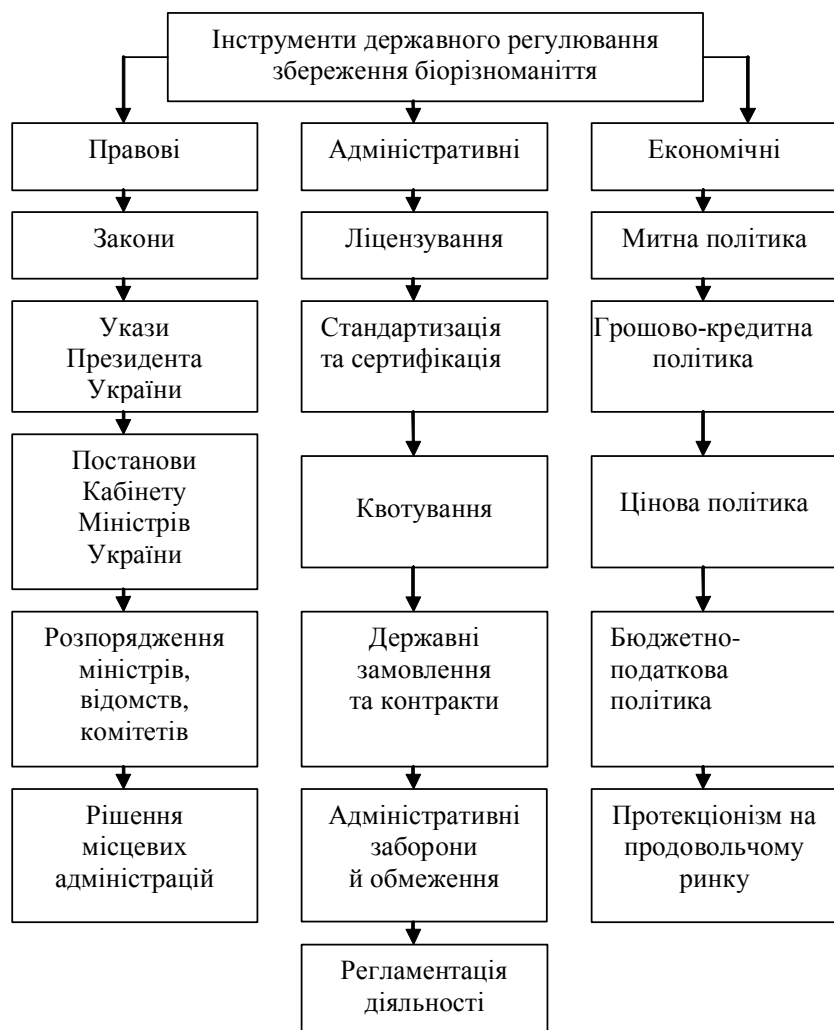
Key words: public administration, biodiversity, state, system.

Відносини у сфері охорони навколишнього природного середовища в більшості країн світу є предметом державного регулювання. У зв'язку із погіршенням стану навколишнього природного середовища й зменшенням біорізноманіття необхідна імплементація інноваційних інструментів державного регулювання, які добре себе зарекомендували в розвинених країнах і дають можливість підвищити ефективність управління. Тому вивчення такого досвіду з метою вдосконалення організаційної структури державного управління збереженням біорізноманіття набуває особливої актуальності.

Державному регулюванню збереження біорізноманіття, переважно як складової агроєкосистем, приділялась увага в працях М. Корецького, В. Андрійчука, Б. Данилишина, М. Долішнього, Ю. Шпака та багатьох інших. Проблема збереження біорізноманіття широко висвітлювалася у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як Т. Андрієнко-Малюк, А. Александрової, О. Веклич, О. Врублевської, Л. Гринів, Ю. Грищенко, П. Гамана, Л. Мельника, І. Синякевича, А. Сохнич та інших, в основному з позиції підтримання екологічного стану екосистем. Але праці С. Бобильова, Г. Моткина, А. Тулупова, Е. Джеймса, М. Гріна, Дж. Пейна, Дж. Діксона, Б. Бринка, Р. Батлера та інших стосуються лише економічної складової збереження біорізноманіття, а управлінська залишається поза увагою фахівців, що й визначило актуальність нашого дослідження.

Метою нашої статті є розгляд основних інструментів державного регулювання та організаційної структури державного управління збереженням біорізноманіття.

В Україні охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини є обов'язковою умовою сталого економічного й соціального розвитку. Державному регулюванню підлягають стан навколишнього природного середовища, тобто сукупність природних і природно-соціальних умов і процесів, природні ресурси – як залучені до господарського обігу, так і ті, що на сьогодні не використовуються в народному господарстві (земля, надра, води, атмосферне повітря, ліси та інші природні комплекси) [1; 3; 4]. Основні інструменти державного регулювання збереження біорізноманіття наведено на рисунку.

Інструменти державного регулювання збереження біорізноманіття

Суть державного регулювання охорони навколишнього природного середовища визначається екологічною політикою держави, яка спрямовується на збереження безпечного для існування живої і неживої природи довкілля, на захист життя та здоров'я населення від негативного впливу забруднення навколишнього природного середовища, на досягнення гармонічної взаємодії суспільства й природи, на охорону, раціональне використання й відтворення природних ресурсів [5].

В основу формування екологічної політики України був покладений базовий принцип, згідно з яким екологічна безпека держави стала важливим елементом і складовою національної безпеки. Положення, що розвивають цей принцип, було закріплено Конституцією України, низкою інших законів та підзаконних нормативно-правових актів.

Одним з основних нормативно-правових актів, що регулюють відносини в зазначеній сфері, є Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 р.). Цей закон визначає засади та рамки діяльності щодо захисту довкілля, передбачає реалізацію державних екологічних програм, затверджує право власності на природні ресурси. Законом визначено такі цілі: регулювання захисту довкілля, використання природних ресурсів і підтримання екологічної безпеки; запобігання можливій шкоді довкіллю від економічної та іншої діяльності; збереження природних ресурсів, генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій та природних об'єктів, які є частиною історичної та культурної спадщини України.

Іншими нормативно-правовими актами є: Земельний кодекс України (2001 р.), Водний кодекс України (1995 р.), Лісовий кодекс України (1994 р.), Кодекс України про надра (1994р.), закони України «Про природно-заповідний фонд» (1992 р.), «Про охорону атмосферного повітря» (1992 р.), «Про тваринний світ» (2001р.), «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» (1995р.), «Про екологічну експертизу» (1995 р.), «Про виключну (морську) економічну зону України» (1995 р.), «Про питну воду та питне водопостачання» (2002 р.), «Про утилізацію радіоактивних відходів» (1995 р.), «Про відходи» (1998 р.) тощо.

Верховною Радою України ратифіковано велику кількість міжнародних договорів у сфері охорони навколишнього природного середовища. Ці договори стосуються глобальних питань захисту довкілля, питань захисту й збереження біологічного, генетичного різноманіття та природних екосистем.

Екологічне регулювання – це система активних законодавчих, адміністративних, економічних заходів і важелів впливу, які використовують державні органи різного рівня для примушування забруднювачів навколишнього природного середовища обмежити викиди шкідливих речовин у природне середовище, а також для матеріального стимулювання сумлінних природокористувачів [4]. Для запобігання негативному впливу антропогенної діяльності на стан навколишнього природного середовища, а також нераціональному використанню природних ресурсів в Україні застосовуються такі екологічні процедури: екологічна експертиза, екологічний моніторинг, екологічне страхування та екологічний аудит.

Екологічна експертиза є одним із важелів державного регулювання. В Україні здійснюється державна, громадська та інші види екологічної експертизи. Проведення екологічної експертизи є обов'язковим у процесі законотворчої, інвестиційної, управлінської, господарської та іншої діяльності. Екологічній експертизі підлягають: проекти схем розвитку й розміщення продуктивних сил, розвитку галузей економіки, генеральних планів населених пунктів, схем районного планування та інша передпланова й передпроектна документація; техніко-економічні обґрунтування й розрахунки, проекти будівництва і реконструкції підприємств та інших об'єктів; проекти інструктивно-методичних і нормативно-технічних актів і документів, які регламентують господарську діяльність; документація зі створення нової техніки, технології, матеріалів і речовин, у тому числі й та, що купується за кордоном; матеріали, речовини, системи та об'єкти, запровадження та реалізація яких може призвести до порушення норм екологічної безпеки та негативно вплинути на навколишнє природне середовище.

Моніторинг стану довкілля передбачає систематичне збирання, оброблення, передавання, збереження та аналіз інформації про стан довкілля, прогнозування його змін і розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень щодо запобігання негативним змінам стану довкілля та дотримання вимог екологічної безпеки. У межах екологічного моніторингу здійснюються: нагляд за якістю повітря, води, ґрунту; радіаційний моніторинг; нагляд за біологічними ресурсами тощо [1; 3 – 6].

Державний контроль здійснюються за додержанням вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів (крім надр та лісів), екологічну та в межах власної компетенції радіаційну безпеку, у сфері поводження з відходами; додержанням правил, нормативів, стандартів; додержанням умов виданих дозволів, лімітів та квот на спеціальне використання природних ресурсів (крім надр та лісів), викиди та скиди забруднювальних речовин у навколишнє природне середовище та допустимі рівні шкідливого впливу фізичних і біологічних факторів на його стан, транскордонне переміщення об'єктів рослинного та тваринного світу. Контроль за додержанням вимог екологічної та в межах власної компетенції радіаційної безпеки здійснює Державна екологічна інспекція.

Одним з інструментів державного регулювання відносин у сфері охорони навколишнього середовища є стандартизація й нормування. Державні стандарти у сфері охорони навколишнього природного середовища є обов'язковими до виконання.

Регулювання охорони навколишнього природного середовища

забезпечується системою екологічних нормативів, яка включає:

– нормативи екологічної безпеки (гранично допустимі концентрації забруднювальних речовин у навколишньому природному середовищі, гранично допустимі рівні акустичного, електромагнітного, радіаційного та іншого шкідливого впливу на навколишнє природне середовище, гранично допустимий вміст шкідливих речовин у продуктах харчування);

– гранично допустимі норми викидів і скидів у навколишнє природне середовище забруднювальних хімічних речовин, рівні шкідливого впливу фізичних і біологічних факторів [1; 3; 4].

Екологічні нормативи мають відповідати вимогам охорони навколишнього природного середовища та здоров'я людей від негативного впливу його забруднення. На сьогодні можна стверджувати, що в Україні закладене підґрунтя економічного механізму природокористування. Найважливішими економіко-правовими елементами його є справляння таких платежів: плата за забруднення навколишнього природного середовища; плата за спеціальне використання природних ресурсів; відшкодування збитків за завдану довкіллю шкоду.

Найважливішим засобом державного регулювання відносин у сфері охорони навколишнього природного середовища та розв'язання екологічних проблем є програмно-цільове планування, розроблення та реалізація екологічних державних цільових програм.

В Україні існує система органів управління в галузі охорони навколишнього природного середовища – це юридично самостійні державні, самоврядні й громадські інституції, уповноважені здійснювати організаційно-розпорядчі, координаційні, консультативні, організаційно-експертні, контрольні та інші функції в галузі забезпечення екологічної безпеки, ефективного використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища [1; 2; 4].

Так, функції державного регулювання збереження біорізноманіття здійснюють: Кабінет Міністрів України, Уряд Автономної Республіки Крим, обласні, районні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації, Міністерство екології та природних ресурсів України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Міністерство палива та енергетики України, Державний комітет України із земельних ресурсів, Державне агентство водних ресурсів України, Державне агентство лісових ресурсів України, Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики, а також обласні, районні, районні в містах, міські, сільські, селищні ради.

Адміністративні інструменти регулювання охорони навколишнього природного середовища запобігають виникненню екологічних катастроф, забрудненню повітря, води та ґрунту внаслідок діяльності сільськогосподарських та промислових підприємств, сприяють захисту біологічних видів та заповідних територій, а також регулюють використання невідновлюваних ресурсів [2; 4].

Застосування економічних інструментів регулювання відносин у сфері охорони навколишнього природного середовища потрібно для стимулювання раціонального використання природних ресурсів, а також для зменшення обсягу викидів та відходів і підвищення конкурентоспроможності екологічно безпечних продуктів.

Державне регулювання відносин у сфері охорони навколишнього природного середовища відіграє важливу роль у розв'язанні багатьох екологічних проблем, а саме: збереження біологічного різноманіття, вичерпання або надмірне використання невідновлюваних природних ресурсів, порушення унікальних екосистем.

Система управління збереженням біорізноманіття має складну багатогалузеву структуру. Отже, створення ефективної системи управління збереженням біорізноманіття можливе за умови застосування кращого міжнародного досвіду розвинених держав світу в поєднанні з національними особливостями, формуванням єдиної методологічної бази нормативних показників з їх законодавчим закріпленням, залученням економічних стимулятивних інструментів збереження біорізноманіття (грантів, премій, екодотацій, екокредитів, торгівлі квотами на викиди, запровадження інструментів «зеленої економіки»).

Список використаних джерел

1. **Про охорону** навколишнього природного середовища : Закон України від 25 черв. 1991 р. № 1264-ХІІ // Відом. Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
2. **Саксонова О.** Державне регулювання у сфері охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів / О. Саксонова // Регіон. економіка. – 2002. – № 1. – С. 267 – 271.
3. **Стеченко Д. М.** Державне регулювання економіки : навч. посіб. / Д. М. Стеченко. – К. : МАУП, 2000. – 176 с.
4. **Чистов С. М.** Державне регулювання економіки : навч. посіб. / С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко. – 2 вид. – К. : КНЕУ 2004. – 440 с.
5. **Якимчук А. Ю.** Економіка та організація природно-заповідного фонду України : монографія / А. Ю. Якимчук. – Рівне : НУВГП, 2007. – 208 с.
6. **Якимчук А. Ю.** Економіка природокористування : навч. посіб. / А. Ю. Якимчук, А. Л. Черній. – Рівне : НУВГП, 2010. – 275 с.

List of references

1. **Pro okhoronu** navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha : Zakon Ukrainy vid 25 cherv. 1991 r. № 1264-KhII // Vidom. Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 1991. – № 41. – St. 546.
2. **Saksonova O.** Derzhavne rehuliuвання u sferi okhorony navkolyshnoho seredovyshcha ta ratsionalnoho vykorystannia pryrodnykh resursiv / O. Saksonova // Rehiion. ekonomika. – 2002. – № 1. – S. 267 – 271.
3. **Stechenko D. M.** Derzhavne rehuliuвання ekonomiky : navch. posib. / D. M. Stechenko. – K. : MAUP, 2000. – 176 s.
4. **Chystov S. M.** Derzhavne rehuliuвання ekonomiky : navch. posib. / S. M. Chystov, A. Ye. Nykyforov, T. F. Kutsenko. – 2 vyd. – K. : KNEU 2004. – 440 s.
5. **Yakymchuk A. Yu.** Ekonomika ta orhanizatsiia pryrodno-zapovidnoho fondu Ukrainy : monohrafiia / A. Yu. Yakymchuk. – Rivne : NUVHP, 2007. – 208 s.
6. **Yakymchuk A. Yu.** Ekonomika pryrodokorystuvannia : navch. posib. / A. Yu. Yakymchuk, A. L. Chernii. – Rivne : NUVHP, 2010. – 275 s.

Надійшла до редколегії 28.11.13

УДК [378 : 372.77] (477)

Андрій РОМІН

Національний університет цивільного захисту України

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Розглядаються основні державні механізми управління конкурентоспроможністю вищих навчальних закладів. Аналізуються основні напрями підвищення конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг.

Ключові слова: конкурентоспроможність, система управління, вищий навчальний заклад, освітні послуги.

Андрей Ромин. Механизмы государственного управления конкурентоспособностью высшего учебного заведения

Рассматриваются основные государственные механизмы управления конкурентоспособностью высших учебных заведений. Анализируются основные направления повышения конкурентоспособности на рынке образовательных услуг.

Ключевые слова: конкурентоспособность, система управления, высшее учебное заведение, образовательные услуги.

Andrii Romin. The mechanisms of state control competitiveness of higher education

© Ромін А. В., 2014